

Donacija Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti

PORTRETI KOSTE ANGELIJA RADOVANIJA

Akademik Kosta Angeli Radovani darovao je Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti 40 svojih radova (13 skulptura i 27 medalja) koji su izloženi u X. dvorani Strossmayerove galerije starih majstora. Izložbu PORTRETI AKADEMIKA otvorio je 9. prosinca 2003. akademik Tonko Maroević riječima:

Svjestan baštinik univerzalnog plastičkog iskustva i više no informiran sputnik modernističkog likovnog izraza, Kosta Angeli Radovani stvorio je opus iznimne slojevitosti poticaja i rijetke čistoće ostvarenja. Kroz više od pola stoljeća djelovanja obilježio je hrvatsku umjetnost najvišim kriterijima i postao mjerom dostignute zrelosti i punine oblikovanja. U odnosu na konvencionalni monumentalizam i deskriptivni mimetizam bio je polemičan i nesmiljen, a trendovskim tendencijama i ubrzanim oscilacijama ukusa ponudio je korektiv organskog rasta i konstruktivnog promišljanja volumena (dakle: gotovo paradoksalnu spregu intuitivnosti i racionalizma).

Europska formacija nije mu smetala da se ulanča u živu maticu domaćih kiparskih tokova, da pronikne u pritoke ekspresivne prvotnosti, ali i da nastavi sa svojstvenom istančanošću. Od povijesne avangarde prihvatio je sklonost prema redukciji i povjerenje u autonomne vrijednosti materije. Međutim, nipošto nije odustao od vezanosti uz predmetni svijet, od referencijalnosti na viđeno i doživljeno. Dapače, čitav njegov kreativni univerzum je izrazito antropomorfan, bilo da je riječ o predstavljanju tjelesnosti, mahom zaobljenih, čvrstih, vitalnih aktova, bilo pak da se radi o portretima jasne individualne karakterizacije.

Mogli bismo kazati da je disciplinu portreta upravo Kosta Angeli Radovani održao na visokoj razini kroz čitavu drugu polovicu prošloga stoljeća, u razdoblju definitivne krize reprezentativne motivacije kiparskog zadatka. Umjesto kompromitirane statutarnosti, to jest hipertrofije službene funkcije i puke pratnje svečanih povoda, on se posvetio oblikovanju lica i glava kao intimnom diktatu (ili rečeno drugačije patetičnije, *suvremenije*: na unutarnjoj nužnosti). Braneći dostojanstvo vlastitoga posla, istodobno je branio i dostojanstvo portretiranih osobnosti: nije im nudio mehanički ili umrtvljenu imitaciju vanjskoga izgleda nego empatijski pristranu interpretaciju, oblik u kojemu je investirao emotivnu i intelektualnu energiju.

Svaki Radovanijev portret jest problem za sebe, u svakom se nalazi poneka specifičnost koja ga odvaja od serije. Premda je riječ o kiparu čvrsto definiranog stila i (tehnički) uhodane morfologije, on se ne zadovoljava konfekcijskim rješenjima. I nije u pitanju samo razlika u fizionomiji i karakteru modela, već u viziji i tvarnoj konkretizaciji. Da bi se došlo to zadovoljavajućega rezultata, često je za dani predložak potrebno izvesti brojne verzije i varijacije. Čisteći sve suvišno i dekorativno, oduzimajući akcesorije i efemerije, ovaj kipar se zaustavlja na sržnomu i jezgrenomu, a to mu je dovoljno da ne iznevjeri psihološku uvjerljivost, no neophodno da afirmira logiku imanentnog rasta oblika.

Stanovite mijene mogle bi se pripisati razlikama u shvaćanju s obzirom na stvaralačka razdoblja, neke inačice proizlaze iz upotrijebljene stvari, ali bitna diferencijacija Radovanijevih kipova jest empirijske naravi: svaki put je drugačiji odnos između percepcije i modelacije. U zagrljaju sa zbiljom on provjerava svoja načela građenja i vice versa: viđeno podvrgava sustavnosti vlastitog postupka. Sretan ishod prepoznatljiva je preobrazba predloška, Radovanijevo čitanje volumena s onu stranu epiderme, premda na površinu ostvarenog kipa (njegovu boju, patinu, hrapavost i refleks) umjetnik nipošto nije ravnodušan.

Testamentarna autorova donacija Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti pruža nam izvanrednu priliku da, uz poštovanje prema Radovanijevu opusu, još jednom odamo počast nizu vrlo uglednih članova te institucije, često upravo vrhunskim predstavnicima naše kulture i

društvenog života. Neke od njih je kipar portretirao po fotografiji, ali je sažimanjem i kristalizacijom došao do svojevrsnog znaka. Većinu je, ipak oblikovao po autopsiji, mnogi su mu i višekratno pozirali, jer je s njima uspostavio pravi prijateljski odnos i povjerenje. Usuđujemo se formulirati kako ga je u kontaktu s nizom kolega vodila upravo solidarnost po vrsnoći.

Sasvim sigurno je da Radovanijev portret ne vrijeda, ali ni ne laska, ne uljepšava, ali ni nagrđuje. Od oca Frana Branka Kosta je mogao genetski naslijediti pronicljivost gledanja, preciznost karakterizacije, sposobnost sumarne karakterne definicije, ali taj dar nije okrenuo – kao otac – prema karikaturi, već je britkost reza iskoristio za iskaze poštovanja prema šarolikosti stvorenoga. Humanizam kiparova pristupa očituje se i u tome *što mi ništa ljudsko nije strano*. Stoga se ne bavi općenitostima, generalizacijama, ne radi antropološke studije, nego modelira konkretnog čovjeka, pojedinca. Utoliko, i u okvirima dosljedne figuracije, umije dodirnuti izrazite oblikovne krajnosti, prilagoditi se individualnim svojstvima modeliranoga kako bi pritom okušao i dokazao raspone vlastitoga ekspresivnoga potencijala.

Nećemo se pozabaviti svim djelima, svim slučajevima. Dovoljno je usporediti blage obline Cesarićeva prikaza s kubičnim zasjecima Tartaglina portreta, finu granulaciju Prijateljeve glave s reskijim linearnim akcentima pri predavljanju Cvita Fiskovića. U disciplini medalje, u plitkoj reljefnosti standardiziranoga okruglog kadra, još više je došla do izražaja kiparova sposobnost snalaženja u strogim ograničenjima. Samim izborom stava, profila, poluprofila ili en face, umio se odlučiti za amblematsko viđenje, postići optimum ili sumu karakterističnih crta. Kolikogod je medaljon, tondo, klasična forma čini se da je, u razradi oblika, Radovani baš na njima primijenio modernistička iskustva analitičnosti i polivalentnosti vizura. Škrta ploština malog formata omogućila mu je iznimno suptilna diferenciranja poput skladnog ovala konture Antuna Barca nasuprot dramatične uzvjerivosti kose Branka Gavelle ili ortogonalnih dominantni na Matkovićevu portretu naspram razgranatoga crtovlja lica Grge Novaka. Ova impresivna cjelina portreta na neki je način komplementarna rek-

torskom lancu istoga autora, na kojemu je sintetizirana i rekapitulirana galerija ključnih osobnosti nacionalne kulturne povijesti. S ovim prikazom likova iz naše bliže prošlosti, Kosta Angeli Radovani načinio je vijenac glava dostojan Jurjeva primjera, dao nam je priliku za dostojnu evokaciju kao залог trajanja.

JAVNA DJELA

